

УДК 373:374 – 043.5:37.015.31:7 – 053.6

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-3\(49\)-847-857](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-3(49)-847-857)

Серих Лариса Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент, учитель-методист, м. Суми, тел.: (0542) 33-60-47, <https://orcid.org/0000-0001-5290-8596>

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ТА ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ

Анотація. Динаміка сучасного демократичного суспільства, процеси інноваційного розвитку Української держави, підвищення якості й конкурентоспроможності національної освіти, її інтеграції в міжнародний науково-освітній простір потребує змін стратегії й тактики виховання, спонукає до пошуку нових шляхів удосконалення процесу естетичного виховання в навчальних закладах.

Означена мета стає досяжною за умови пріоритету осмисленого, умотивованого естетико-виховного середовища взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків при освоєнні теоретичного й практичного матеріалу та відповідно зменшення долі репродуктивної, механічної, рутинної й непривабливої для підлітків діяльності. Тому, найважливішим завданням на цьому шляху є підготовка здобувача освіти до успішної самореалізації в житті, а це забезпечуватиметься стабільною зорієнтованістю освітньо-виховного процесу як закладу загальної середньої, так і закладу позашкільної освіти на системну неперервну якісну освітню діяльність, основою якої є взаємодія усіх учасників освітньо-виховного педагогічного процесу.

Водночас, найважливішим завданням, що стоїть перед освітою – сформулювати активну особистість підлітка зі сформованими естетичними потребами та досвідом (емоціями і почуттями, поглядами, смаками, ідеалами, інтересами), естетичним ставленням, активним до сприймання, особистості творчої, різнобічно й гармонійно розвиненої, готової до взаємодії з різними соціальними інститутами для вирішення нагальних проблем суспільного життя й зростання творчого потенціалу України.

У цьому контексті постає питання розробки методологічних підходів до вирішення проблеми, напрямів навчально-виховного процесу, форм означеної взаємодії, що роблять освітньо-виховний процес ефективнішим. Методологічні підходи акумулюють в собі низку інтегрованих чинників і відображають взаємозв'язок наукових підходів (особистісно зорієнтованого, аксіологічного, культурологічного та компетентнісного) до вивчення проблеми взаємодії

закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Завдяки особистісно зорієнтованому підходу, що вимагає забезпечення індивідуалізації виховних впливів, врахування індивідуальних потреб і можливостей підлітків, глибокої поваги до них, а також естетично-вихованої особистості, самореалізацію її творчих здібностей. Аксіологічний підхід, відповідно до якого визначено, що естетично-вихованою є особистість, залучена до художньо-естетичної діяльності, яка, перетворюючи світ за законами краси, набуває естетичних цінностей, стає можливим формування в неї пізнавальних, культурних, духовно-моральних, естетичних цінностей. Культурологічний підхід передбачає включення підлітків у естетико-виховну взаємодію, сприяє підвищенню їхнього культурного рівня, розвитку творчих здібностей та ініціативи, організації ефективної естетико-виховної творчої діяльності. Компетентнісний підхід передбачає формування ціннісно-сислової (світоглядної), інформаційної, полікультурної та особистісної компетентностей підлітків як комплексу знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень та набутого досвіду, що у сукупності забезпечать успішну діяльність підлітків як суб'єктів естетичного виховання.

Ключові слова: взаємодія, заклади загальної середньої освіти, заклади позашкільної освіти, естетичне виховання, методологічні підходи, підлітки.

Sierykh Larysa Volodymyrivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Educational Content, Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Sumy, tel.: (0542) 33-60-47, <https://orcid.org/0000-0001-5290-8596>

METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE INTERACTION OF GENERAL SECONDARY AND OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN THE AESTHETIC EDUCATION OF TEENAILDERS

Abstract. The dynamics of modern democratic society, the processes of innovative development of the Ukrainian state, the improvement of the quality and competitiveness of national education, its integration into the international scientific and educational space require changes in the strategy and tactics of education, prompts the search for new ways of improving the process of aesthetic education in educational institutions.

The specified goal becomes achievable under the condition of prioritizing a meaningful, motivated aesthetic-educational environment of interaction of institutions of general secondary and out-of-school education in the aesthetic education of teenagers when mastering theoretical and practical material and, accordingly, reducing the fate of reproductive, mechanical, routine and unattractive activities for teenagers. Therefore, the most important task on this path is to prepare

the learner for successful self-realization in life, and this will be ensured by the stable orientation of the educational process of both the general secondary school and the out-of-school education institution on a systematic continuous high-quality educational activity, the basis of which is the interaction of all educational participants – the educational pedagogical process.

At the same time, the most important task facing education is to form an active adolescent personality with formed aesthetic needs and experience (emotions and feelings, views, tastes, ideals, interests), an aesthetic attitude, active in perception, a creative personality, versatile and harmoniously developed, ready to interaction with various social institutions to solve urgent problems of social life and increase the creative potential of Ukraine.

In this context, the issue of developing methodological approaches to solving the problem, directions of the educational process, and forms of defined interaction that make the educational process more effective arises. Methodological approaches accumulate a number of integrated factors and reflect the interrelationship of scientific approaches (personally oriented, axiological, cultural and competence) to the study of the problem of interaction of institutions of general secondary and out-of-school education in the aesthetic education of teenagers. Thanks to a person-oriented approach, which requires ensuring the individualization of educational influences, taking into account the individual needs and capabilities of teenagers, deep respect for them, as well as an aesthetically-educated personality, the self-realization of its creative abilities. The axiological approach, according to which it is determined that an aesthetically-educated person is a person involved in artistic-aesthetic activity, who, transforming the world according to the laws of beauty, acquires aesthetic values, it becomes possible to form cognitive, cultural, spiritual-moral, aesthetic values in her. The cultural approach involves the inclusion of teenagers in aesthetic-educational interaction, promotes the increase of their cultural level, the development of creative abilities and initiative, and the organization of effective aesthetic-educational creative activities. Competence approach involves the formation of value-semantic (worldview), informational, multicultural and personal competences of teenagers as a complex of knowledge, abilities, skills, values, attitudes and acquired experience, which in aggregate will ensure the successful activity of teenagers as subjects of aesthetic education.

Keywords: interaction, institutions of general secondary education, institutions of out-of-school education, aesthetic education, methodological approaches, teenagers.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань української освіти є підготовка дитини до успішної самореалізації в житті, а це забезпечуватиметься стабільною зорієнтованістю освітньо-виховного процесу як закладу загальної середньої, так і закладу позашкільної освіти на системну неперервну якісну діяльність, основою, зерниною якої є педагогічна взаємодія в усіх педагогічних аспектах [4].

Сучасний школяр сьогодні орієнтований на здобуття певної суми знань, наскрізних вмінь, здатностей, тому школі потрібна докорінна реформа. «Першим компонентом з восьми ключових формули Нової школи є новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві, ...а процес виховання має бути наскрізним. Педагога партнерства має ґрунтуватися на партнерстві між учнем, учителем і батьками» [2, с. 9].

Тому, у розробці методики взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків на перший план виходить постать педагога, як особистості з високим науковим, мистецьким, психолого-педагогічним потенціалом [4].

Однак для того, щоб бути підготовленим до педагогічної взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в освітній та виховній роботі в естетичному вихованні підлітків, учитель-вихователь оволодіває певним обсягом знань, умінь, творчих якостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуюча джерельна база з проблеми представлена різноманітними підходами, серед яких науковий доробок І. Беґа, Л. Дубовик, І. Зязюна, О. Іванова, Д. Кабалевського, Я. Мамонтова, Т. Петрова, О. Пометун, К. Приходченко, О. Рудницької та ін., що розглядають якості суб'єкта навчально-виховного процесу, необхідні для формування художньо-творчої, естетичної активності учнів [4].

Значний внесок у розгляд педагогічного впливу на свідомість й почуття дитини засобами естетичного виховання на основі взаємодії суб'єкта та об'єкта виховання у спільній творчій діяльності зробили О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Шевченко, які підкреслюють значення педагога в цьому процесі, як творчої особистості, що може не тільки передавати учням мистецькі знання, але й прищеплювати морально-етичні, естетичні якості на найвищому рівні [4].

Перспективні напрями теорії та методології взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків, сутність і багатофункціональність естетичного виховання, діалектику об'єктивного й суб'єктивного, практичного та духовного, специфічні функції у смисловому колі культур розглянуто: у працях із філософії та естетики (І. Зязюна, Л. Левчук, В. Мазепи, В. Орлова, Л. Печко, В. Разумного, Л. Столович, С. Уланової, Г. Шевченко та ін.); міжжанрової взаємодії мистецтва (Т. Крижанівська, Г. Падалка, В. Разумний та ін.); наукове обґрунтування педагогічної мети, завдань і змісту художньо-творчої діяльності міститься в працях О. Антонової, І. Барвінок, О. Комаровської, С. Коновець, О. Лобової, М. Семко та ін.; психологію взаємозв'язку навчання, виховання й розвитку особистості (О. Запорожець, Я. Неверович та ін.); психологію емоцій (В. Вілюнас, С. Носенко, О. Чебикін та ін.); взаємозв'язок емоцій і особистості (К. Ізард, Я. Рейковський та ін.); єдність інтелектуального

та емоційного (Л. Карамушка, В. М'ясищев та ін.); психолого-педагогічні закономірності становлення особистості, особливості формування у них духовності та ціннісних орієнтацій; теоретичні засади сприймання та інтересу до мистецтва; розвитку творчого потенціалу вихованців (Л. Божович та ін.); теоретичну основу педагогічних досліджень з естетичного виховання становлять праці Н. Ветлугіної, С. Коновець, Г. Ніколаї, О. Рудницької, С. Соломахи, Г. Шевченко та ін., зокрема аналіз змісту, напрямів виховання особистості у позашкільних навчальних закладах – О. Биковська, В. Вербицький, Л. Ковбасенко, О. Литовченко, Г. Пустовіт, Л. Тихенко та ін. [3].

У теорії та практиці освіти накопичено вагомий досвід, що окреслює перспективні напрями взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків – це навчально-виховна технологія інтеграційної мистецької освіти, яка забезпечує естетичне виховання учнів, розвиває найважливіші ідеї та процесуальні надбання вітчизняної й зарубіжної педагогіки – проблемного, проектного, інтерактивного навчання й виховання, навчання як дослідження, навчання-співпраці тощо; потужно підвищує мотивацію підлітка до самостійної творчої праці, спроможність його успішно корегувати й оцінювати її перебіг, результати; дозволяє освоїти підліткам комплекс методів і механізмів творчої діяльності; способи пошукової та креативної діалогової взаємодії, це підвищує їх уміння вчитися, мотивацію на успіх сьогодні, у майбутній професійній праці [3].

Мета статті – дослідження методологічних аспектів взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків.

Виклад основного матеріалу. Сукупність змін, що відбуваються в економічній, політичній, соціальній і духовній сферах життя суспільства, призвела до гострої необхідності пошуку й імплементації нових стратегій у системі освіти з урахуванням потреб суспільства. Унаслідок цих перетворень, сучасний розвиток освіти являє собою складний, неоднозначний та суперечливий процес, у якому виділяються різні аспекти й нові завдання, що стоять перед системою освіти [3].

Сенсом спільної діяльності або взаємодії в навчальному процесі є співробітництво його учасників. У процесі співробітництва відбувається перебудова рольових відносин педагога й учнів у рівнозначні. Ідея співробітництва, діалогу, партнерства у взаємовідносинах суб'єктів навчальної діяльності – одна з основних у педагогіці останніх років. Проте, її реалізація в практичній діяльності відбувається з великими труднощами.

Педагоги, як правило, не вміють перебудувати свою діяльність. Це пов'язано, у першу чергу, з тим, що педагог не знає механізмів суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями на основі діалогу, не завжди розуміє, що поглиблення змісту спільної діяльності, якості та ефективності освіти досягається не інтенсифікацією заходів, які проводяться, а, перш за все, розвитком творчого характеру спілкування, підвищенням його культури [3].

Нормативно-методичні основи взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків, її правові, соціально-економічні, організаційні, освітні та виховні засади та напрями розвитку визначено в Конституції України, законі України «Про освіту», законі України «Про загальну середню освіту», законі України «Про позашкільну освіту», законі України «Про охорону дитинства», Концепції виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Концепції «Нова Українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи», Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах, Національній стратегії розвитку освіти в Україні 2012-2021 рр., Національній доктрині розвитку освіти, Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Національній рамці кваліфікацій, Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти та інших нормативних документах. Проаналізуємо та порівняємо основні положення цих документів з метою встановлення взаємозв'язків змістового контенту щодо взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Детальний розгляд нормативно-правової бази дослідження дає змогу розширити контент змісту основних засад позашкільної та загальної середньої освіти відповідно до спрямованості специфіки здійснюваної освітньої діяльності, яку пропонує сьогодні загальна середня та позашкільна освіта і виділити зміст і обсяг освітніх понять, положень, явищ, які є взаємопов'язаними [5].

Цілком очевидно, що формувати у підростаючої особистості стверджуючої позиції щодо іншої культури, є цінним й доцільним в нашому дослідженні взаємодії. Функціонування системи взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків дозволяє слідувати принципам акумулятивно-ціннісної міжкультурної стратегії. Це принципи, визначені, зазначеними вище науковцями, прерогативу, звісно віддаємо академіку І. Беху [1]. Так, принцип національної спрямованості використовуємо у формуванні моральної самосвідомості підлітків, вихованні в них любові до рідної землі, свого народу, шанобливого ставлення до його культури; поваги до культури інших народів; принципу культуровідповідності, за яким дитина й педагог спільними зусиллями перетворюють зміст історичного морально-етичного досвіду людства на систему відкритих проблем, використовуємо в особистісному розвитку дитини, формуванні базису культури особистості і, на нашу думку, естетичній вихованості засобами мистецтва. Дотримуючись принципу гуманізації виховного процесу, зосереджуємо увагу на дитині як вищій цінності, враховуємо її вікові та індивідуальні особливості й можливості. Це дозволяє задовольнити фундаментальні потреби дитини (в розумінні, визнанні, прийнятті, справедливому ставленні до неї тощо); стимулює розвиток свідомого ставлення до своєї діяльності, життєвого вибору. Користуючись принципом цілісності,

організовуємо цілісний педагогічний процес, який спрямовується на гармонійний і різнобічний розвиток підлітка, на формування в нього цілісної картини світу. Методи й форми взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти реалізуємо та всіх етапах виховної роботи, що дозволяє залучити підлітків до всіх сфер життєдіяльності й реалізувати в виховному процесі всіх соціальних інституціях, у навчальній і позанавчальній освітньо-виховній діяльності.

Використання акмеологічного принципу у взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків дозволяє орієнтувати освітньо-виховний процес підлітків на досягнення ним найвищого розвитку (інтелектуального, фізичного, психологічного, естетичного тощо) та створити умови для його оптимальної самореалізації, розкриття індивідуальних можливостей, удосконалення здібностей. При цьому підліток знаходиться у стані постійного руху, активізації власного результату, міцного й органічного засвоєння загальнолюдських і національних цінностей, здійснення нових, соціально значущих задумів, уміння мобілізувати себе на подолання труднощів, прогнозування наслідків своїх дій [1].

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії, на нашу думку, є провідним, оскільки учасники виховного процесу (у нашому дослідженні – це підлітки) є рівноправними у спілкуванні, ураховують думку партнера, визнають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції. Дотримання цього принципу дозволяє педагогу уникати конкретних необґрунтованих приписів, ставитися до вихованця як до активного об'єкта своїх впливів; зважати на його психічний стан, життєвий досвід, систему звичок і цінностей; виявляти емпатію, удаватися до продуктивних виховних дій; виявляти творчість і здійснювати педагогічну рефлексію. Дотичним цього принципу визначаємо також принцип особистісної орієнтації, за яким загальні закони психічного розвитку проявляються в кожній дитини своєрідно й неповторно, а педагог культивує у неї почуття самовартності, впевненості у собі; усіляко сприяє тому, щоб дитина відчувала себе індивідуальністю; спрямовує зусилля на розвиток світогляду, самосвідомості, емоційної сприйнятливості, довільної поведінки. Принцип превентивності, який забезпечує виховні впливи держави, усіх виховних інституцій, враховуючи інтереси особистості та суспільства, спрямовано на запобігання негативним виявам поведінки дітей та учнівської молоді, на допомогу їм, на вироблення імунітету до негативних впливів соціального оточення. Саме цим І. Бех націлює дослідників на розробку і впровадження системи заходів психолого-педагогічного, соціально-медичного, інформаційно-освітнього та ін. характеру, спрямованих на формування позитивних соціальних установок. Водночас, принцип технологізації, який передбачає у виховному процесі послідовні науково обґрунтовані дії педагога та відповідно організовані ним дії вихованців, підпорядковані досягненню спеціально спроектованої системи виховних цілей, що узгоджуються з

психологічними механізмами розвитку особистості. Побудований таким чином виховний процес має ознаки проєктивності, певною мірою гарантує позитивний кінцевий результат. Таким чином, принципи, які розгорнуто в акумулятивно-ціннісній міжкультурній стратегії І. Беха, дозволяють формувати у підростаючої особистості стверджуючої позиції щодо іншої культури й естетичного виховувати підлітків у процесі взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти [1].

Посилення міжкультурних, міжнаціональних зв'язків, які забезпечують швидкий обмін ідеями, ідеалами, зразками поведінки тощо є результатом процесів всесвітньої глобалізації, які спричиняють об'єктивний одночасно позитивний і негативний вплив на життя українців. З одного боку, гуманізація відносин на всіх рівнях, утвердження філософії людиноцентризму, активізують упровадження стандартів демократичного суспільства та формування людини з новим світоглядом, що базується на гармонійній взаємодії з навколишнім світом та іншими людьми. З іншого боку – влада корпоративного капіталу в усіх сферах суспільного життя, зокрема в духовній, призвела до втрати ціннісних орієнтирів частини громадян країни, і особливо здобувачами освіти.

Отже, в умовах трансформації всіх сфер життєдіяльності людини реалізація аксіологічного підходу у формуванні цінностей і ціннісних орієнтацій підлітків як компонентів естетичного виховання набуває особливої значущості, адже від характеру ціннісно-світоглядного ставлення підлітків до світу багато в чому залежить майбутнє українського суспільства та його культури, що своєю чергою впливатиме на розвиток творчих здібностей та акмеуспіх підлітків як суб'єктів освітнього та виховного процесу.

В основу методології дослідження взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти покладено також ціннісний підхід – систему національних цінностей, орієнтацій і норм моралі, зокрема естетичних цінностей, які є базою формування естетичної культури підлітків як суб'єктів взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти і естетичному вихованні підлітків. З розв'язання цієї мети естетичного виховання звертаємо увагу на ставлення до цінностей, на ціннісному ставленні, умінні підлітків оцінити об'єкт, зокрема мистецький, зрозуміти естетичні поняття істини, норми, користі, блага, ідеалу, потреби, інтересу тощо. Соціально-філософська та психологічна думка характеризується різноманітними підходами до розуміння природи і сутності цінностей. Віддаючи належне науковим доробкам вітчизняних і зарубіжних учених, все ж зауважимо, що проблема формування цінностей естетичного виховання, які, за умови входження в систему індивідуальних цінностей підлітків, перетворюватимуться у внутрішні мотиви його моральної поведінки, творчості, особистісні принципи життєдіяльності. Візьмемо на себе сміливість доказово узагальнити думки науковців і зазначаємо, що естетична цінність є складною здатністю,

структурним елементом діяльності, феноменом, якістю, сенсом існування, що дозволяє особистості підлітка ефективно розв'язувати мистецькі й життєві проблеми, своєчасно визначати і вирішувати складні життєві завдання, забезпечуючи продуктивне життєве самовизначення і самоздійснення, мотивацію суб'єкта, який долучається до вищої інстанції, що наповнює сенс її існування.

Узагальнимо, естетичні цінності – це усвідомлені особистістю ідеали, правила та норми естетичного способу упорядкування суспільного життя, загальний «еталон», на який орієнтуються виховання та розвиток, вищі критерії для орієнтації в естетичному середовищі, основа для самовизначення особистості та регуляції власної життєдіяльності як суб'єкта педагогічної взаємодії та естетичної діяльності.

Як було зазначено, у порівнянні з іншими факторами впливу на підлітка (міжособистісне спілкування та взаємодія з іншими суб'єктами взаємодії, іншими інституціями, з мистецтвом, засобами масової інформації та ін.) естетичне виховання підлітків відбувається більш ефективно завдяки організації спеціального організованого педагогічного процесу та визначенню методологічних підходів до його функціонування, одним із яких, за нашим переконанням, є компетентнісний підхід, завдяки якому створюються умови ефективного естетичного розвитку підлітків.

Аналіз наукових праць О. Биковської, С. Гончаренка, І. Єрмакова, В. Зарицької, І. Зимньої, І. Зязюна, Т. Кузьмич, Л. Масол, Н. Ничкало, О. Пометун, О. Сухомлинської, А. Хуторського та інших науковців дає підстави стверджувати, що ідея компетентнісної освіти за півстолітній період зазнала значних змін. Категорія «компетентність» виступає одним з основних понять модернізації змісту сучасної освіти, отже компетентнісний підхід є перспективним у педагогічній науці й передбачає оволодіння досвідом вирішення життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, спрямовує освітньо-виховний процес на формування й розвиток основних компетентностей особистості. Науковці визнають, що цей феномен «компетентність» базується на комплексі знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень та набутого досвіду, які дозволяють особистості ефективно діяти у різних сферах життя.

Дисципліни мистецької освітньої галузі закладу загальної середньої освіти спрямовуються насамперед на формування такого статусного маркеру особистості як «загальнокультурна компетентність», що має досить витончені якісні параметри й не може діагностуватися за допомогою традиційних показників рівнів освіти учнів («знання – уміння»).

Змінити зміст освіти й методи навчання та виховання недостатньо, необхідно перманентно коректувати й збагачувати стратегічні й тактичні цілі, вибудовувати новітні методики й технології на основі компетентнісного підходу, відповідно до якого також змінювати критерії й процедури оцінювання результатів художнього навчання і виховання [6].

Застосування компетентнісного підходу в педагогічному освітньо-виховному процесі як закладів загальної середньої, так і позашкільної освіти передбачає сприяння осмисленому використанню підлітками опанованих знань у стандартних і нестандартних умовах, розвиток емоційно-ціннісної сфери (сприяння становленню системи цінностей особистості (суб'єкта), виховання на цій основі особистісних якостей, ставлень до себе, до інших людей і світу, що забезпечує розвиток здатностей підлітка обирати творчу, естетичну та інші напрями діяльності для власного розвитку і саморозвитку.

Висновки. Дослідження засвідчує, що урахування цих положень зумовлює організацію взаємодії на засадах особистісно зорієнтованого підходу, згідно з яким вихованець визнається унікальною, наповненою різними устремліннями, прагненнями та інтересами особистістю, рівноправним суб'єктом виховної взаємодії, а сам виховний процес спрямовується на реалізацію сутнісної природи підлітка-суб'єкта та характеризується створенням виховних ситуацій, які забезпечують розвиток свідомості такого рівня, який спонукає учня до самопізнання та самоактивності, залучення всіх компонентів структури особистості (свідомості, емоцій, смаків, ідеалів, волі) до соціальної та міжособистісної взаємодії.

Запровадження системи взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти є нагальною, оскільки самовизначення, самореалізація та саморозвиток підлітків в естетичному вихованні відбуватиметься більш повно та ефективно, якщо вони займатимуть позицію суб'єктів означених процесів.

Література:

1. Бех, І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку виховання: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2012.
2. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» / за заг. ред. Михайла Грищенка. 2016. 34 с. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>
3. Серих, Л. В. Конструювання естетико-виховного змісту взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів. Інновації та сучасні технології в системі освіти: внесок Польщі та України. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Сандомир, Польща, 5-6 травня 2017 р.). С. 169–172.
4. Серих, Л. В. Методика взаємодії загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів в естетичному вихованні підлітків. Педагогічні науки: Вісник Глухівського національного педагогічного університету ім. Олександра Довженка. Збірник наукових праць. Вип. 32. Глухів, 2016. С. 177–184.
5. Серих, Л. В. Нормативно-методичні основи взаємодії закладів загальної середньої та позашкільної освіти в естетичному вихованні підлітків. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал / головний редактор А. А. Сбруєва. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. № 9 (93). С. 108–123.
6. Ruban M.Y. Prerequisites of formation and development of mainline electric locomotives engineering at the Luhansk diesel locomotives engineering plant (1957–2014) // History of science and technology. – Kyiv: SUIT, 2020. – Volume 10. – Issue 1(16).– P. 72 – 87. DOI: [https://doi.org/10.32703/2415-7422-2020-10-1\(16\)-72-87](https://doi.org/10.32703/2415-7422-2020-10-1(16)-72-87) https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=36zIqA8AAAAJ&citation_for_view=36zIqA8AAAAJ:aq1Vkmm33-oC

References:

- 1 Beh, I. D. (2012). *Osobystist' u prostori dukhovnoho rozvytku vykhovannya: navchal'nyy posibnyk. [Personality in the space of spiritual development of education: study guide]*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
2. Hryshchenko, M. (Eds.). (2016). *Kontseptsiya «Nova shkola. Prostir osvitynikh mozhlyvostey».* 2016. [The concept of "New school. The space of educational opportunities". 2016.]. Retrieved from URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> [in Ukrainian].
3. Sierykh, L. V. (2017). *Konstruyuvannya estetyko-vykhovnoho zmistu vzayemodiyi zahal'noosvitnikh ta pozashkil'nykh navchal'nykh zakladiv.* [Designing the aesthetic and educational content of the interaction of general education and out-of-school educational institutions]. *Innovations and modern technologies in the education system: contribution of Poland and Ukraine.* Proceedings of the international scientific and practical conference, Sandomyr, Poland, May 5-6, 2017, 169–172 [in Poland].
4. Sierykh, L. V. (2016). *Metodyka vzayemodiyi zahal'noosvitnikh ta pozashkil'nykh navchal'nykh zakladiv v estetychnomu vykhovanni pidlitkiv.* [Methodology of interaction of general education and out-of-school educational institutions in the aesthetic education of teenagers]. *Pedagogical sciences: Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenka.* (Vol. 32.) (pp. 177–184). Glukhiv [in Ukrainian].
5. Sierykh, L. V. (2019). *Normatyvno-metodychni osnovy vzayemodiyi zakladiv zahal'noyi seredn'oyi ta pozashkil'noyi osvity v estetychnomu vykhovanni pidlitkiv.* [Normative and methodical bases of interaction of institutions of general secondary and out-of-school education in the aesthetic education of teenagers]. (Eds. A. Sbrueva). *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: science. Journal.* (9 (93). (pp.108–123). Sumy: Office of the Sumy DPU Named After A. Makarenko [in Ukrainian].
6. Ruban M.Y. Prerequisites of formation and development of mainline electric locomotives engineering at the Luhansk diesel locomotives engineering plant (1957–2014) // History of science and technology. – Kyiv: SUIT, 2020. – Volume 10. – Issue 1(16).– P. 72 – 87. DOI: [https://doi.org/10.32703/2415-7422-2020-10-1\(16\)-72-87](https://doi.org/10.32703/2415-7422-2020-10-1(16)-72-87) https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=36zIqA8AAAAJ&citation_for_view=36zIqA8AAAAJ:aqIVkmm33-oC